

Titel: Een Groen Hart voor de boeren

Het uitgangspunt van onze werkgroep is dat het groene hart, het veenweidegebied in Zuid-Holland, van groot belang is voor de provincie en daarom behouden moet blijven. Voor dit behoud is de rol van boeren belangrijk, zij kunnen die rol alleen blijven spelen als er eerlijker en meer toekomstbestendig verdienmodel voor landbouw in het groene hart ontstaat. Onze voorstellen zijn gericht op het mogelijk maken hiervan. In ons advies hebben we zoveel mogelijk proberen in te zoomen op de provinciale context. Dus de Europese en nationale wet- en regelgeving als kaders geaccepteerd en daarbinnen gezocht naar de bewegingsruimte binnen de provincie om de toekomst van het veenweidegebied veilig te stellen.

Toelichting over het belang van het veenweidegebied

Het veenweidegebied beslaat ongeveer 10% van de totale oppervlakte van de provincie Zuid-Holland. Dit gebied is voornamelijk gelegen in het westelijke deel van de provincie, tussen de grote steden Rotterdam, Den Haag, Leiden en Alphen aan den Rijn.

Het veenweidegebied in Zuid-Holland is belangrijk om verschillende redenen:

- **Economie:** Het veenweidegebied is een belangrijk agrarisch gebied. Het landschap bestaat uit weilanden waar voornamelijk melkveehouderij plaatsvindt. Het gebied levert voedsel en grondstoffen voor de zuivelindustrie en draagt daarmee bij aan de economie van de regio.
- **Natuur:** Het veenweidegebied is een belangrijk leefgebied voor diverse planten- en diersoorten. Zo broeden er bijvoorbeeld weidevogels als grutto's en Kievieten in het gebied. Het behoud van het veenweidegebied is daarom van groot belang voor de biodiversiteit in de regio.
- **Waterbeheer:** Het veenweidegebied heeft een belangrijke functie in het waterbeheer. Het gebied fungeert als bufferzone bij hevige regenval en voorkomt dat het water te snel afgevoerd wordt naar de polders. Hierdoor worden overstromingen voorkomen.
- **Klimaat:** Het veenweidegebied speelt ook een belangrijke rol in het klimaatbeleid. De bodem van het veenweidegebied bevat veel koolstof. Als de bodem verdroogt, kan deze koolstof vrijkomen en bijdragen aan de opwarming van de aarde. Het behoud van het veenweidegebied en het voorkomen van verdere inklinking van de bodem is daarom van groot belang voor de opslag van koolstof en het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen.
- **Esthetische en cultuurwaarde:** het gebied staat bekend om het groene landschap en open ruimte van het veenweidegebied dat door vele mensen als mooi, rustgevend en gezichtsbepalend wordt ervaren. Het veenweidegebied is van cultuurhistorische waarde vanwege zijn eeuwenoude agrarische cultuur, zijn kenmerkende landschap en verkaveling, zijn belangrijke rol in de ontwikkeling van de Nederlandse landbouw, veeteelt, waterbouw en waterbeheer, en de vele monumentale gebouwen en objecten in de regio.

Onze 5 besispunten voor een toekomstbestendig verdienmodel voor boeren:

Als werkgroep stellen wij voor dat de provincie meer en gericht bij gaat dragen aan:

1. **Een eerlijke vergoeding voor milieubijdrage** via het binden van stikstof en co2 in de landbouwgronden zodat behoud van het veenweidegebied en bodemverbetering aantrekkelijker worden. Dit is te bereiken via subsidies en waar mogelijk commerciële vormen van koolstofhandel¹, eventueel uit te breiden lokale systemen voor stikstofhandel)²
2. **Een eerlijke vergoeding voor bijdrage aan natuurwaarde** zodat bevorderen van biodiversiteit aantrekkelijker wordt en meer soorten planten en dieren zich weer thuis gaan voelen in het veenweidegebied (denk aan waterleven, insecten, weidevogels, bodemleven),
3. **Een eerlijke vergoeding voor de educatieve waarde** van landbouwbedrijven in het Zuid-Hollandse veenweidegebied via o.a. subsidiëring via open dagen, schoolprogramma's, andere educatievormen. Hierbij kan ook gedacht worden aan de doorontwikkeling van kinderboerderijen tot echte stadsboerderijen waar echte boeren een eerlijke vergoeding kunnen krijgen voor het educatieve element van hun bedrijf
4. **Het stimuleren van diversificatie van het boeren ondernemerschap** (zoals zorgboerderijen, kinderopvang, recreatie zoals vakantieverblijf of boerderijspeeltuinen, kleine woonvormen zoals geclusterde campers en ruimte voor mobiele tinyhouses om bij te dragen aan oplossingen voor de woningnood in een context van stikstofcrisis³) dit vraagt o.a. om verruiming van bestemmingsplannen en flexibele financieringsvormen om kleinschalige of gestopte bedrijven dergelijke vormen van ondernemerschap te laten ontwikkelen. Hier is qua vergoeding op den duur zeker een commercieel verdienmodel mogelijk
5. **Het versnellen van de mogelijkheden voor opwekken duurzame energie in boerenbeheer** (via zonnepanelen ter vervanging van asbestdaken en kleine windwakkels) en biogas (via mestvergisters zodat mest deels kan worden omgezet in biogas en er tegelijkertijd een kostenbesparing optreedt omdat er minder mest overblijft om af te voeren). Dit vraagt om opheffen van knelpunten in het energienetwerk en investeringssteun en faciliteren van de bouw voor mestvergisters zodat ook kleinschaliger boeren hier gebruik van kunnen maken.

¹ Zoals bijvoorbeeld programma Valuta voor Veen in Friesland: <https://valutavoorveen.nl/>

² [Stikstofruimte is handel. Hoe werkt het? En wat schiet de natuur ermee op? \(volkskrant.nl\)](#)

³ Zie bijvoorbeeld deze ontwikkeling in De Peel ter inspiratie [Positief collegebesluit gemeente Maashorst voor Peel Natuurdorpen – Peel Natuurdorpen](#)

Bijlagen

Bijlage 1. CO₂ en stikstofbinding in het veenweidegebied

Zie hier voor een infographic: [20200610 Onderzoek Uitstoot van broeikasgassen door veenafbraak Infographic STOWA design Too Many Words \(klimaatlimboerenopveen.nl\)](#)

Co₂

Het veenweidegebied in Zuid-Holland draagt momenteel bij aan de uitstoot van CO₂ vanwege de oxidatie van veen. Oxidatie is het proces waarbij organische stoffen, zoals veen, worden afgebroken en omgezet in CO₂ en water. Dit proces vindt plaats wanneer de grondwaterstand in het veenweidegebied te laag is, waardoor de veengrond blootgesteld wordt aan lucht en zuurstof. Dit is het geval in veel veenweidegebieden in Nederland, waardoor er veel CO₂-uitstoot plaatsvindt. De veenweiden in Zuid-Holland maken deel uit van dit veenweidegebied en dragen dus ook bij aan deze CO₂-uitstoot. Maar wanneer de grondwaterstand in het veenweidegebied wordt verhoogd, kan de oxidatie van veen worden verminderd of gestopt, wat kan bijdragen aan de binding en opslag van CO₂. Dit is mogelijk door middel van bodemverbeteringstechnieken, zoals het aanleggen van onderwaterdrainage, natte teelten, en het toepassen van andere vormen van landgebruik. Op deze manier kan de CO₂-uitstoot worden verminderd en kan het veenweidegebied zelfs bijdragen aan de opslag van CO₂.

Stikstof

Stikstofbindende micro-organismen kunnen een belangrijke rol spelen bij de bodemverbetering in het veenweidegebied en het binden van stikstof in de bodem. Er zijn verschillende soorten micro-organismen die stikstof kunnen binden, zoals bijvoorbeeld Rhizobium-bacteriën die in symbiose leven met vlinderbloemige planten. Door het toepassen van bodemverbeteringsmaatregelen, zoals het verhogen van het grondwaterpeil en het aanleggen van natte teelten, kan de groei van deze stikstofbindende micro-organismen worden gestimuleerd. Het verhogen van het grondwaterpeil kan bijvoorbeeld leiden tot een hogere zuurstofverzadiging in de bodem, waardoor anaerobe omstandigheden ontstaan die gunstig zijn voor de groei van stikstofbindende bacteriën. Natte teelten, zoals bijvoorbeeld de teelt van cranberry's, kunnen leiden tot de ontwikkeling van een specifieke groep van stikstofbindende bacteriën die goed gedijen onder natte omstandigheden. Naast bacteriën kunnen ook schimmels, zoals mycorrhizae, bijdragen aan de binding van stikstof in de bodem. Deze schimmels leven in symbiose met plantenwortels en helpen bij het opnemen van voedingsstoffen, waaronder stikstof. Door het stimuleren van de groei van deze schimmels kan de opname en opslag van stikstof in de bodem worden verbeterd.

Methaan

De effecten van methaan vinden we lastig te verwerken in dit stuk. Methaan is als broeikasgas veel sterker dan Co₂ maar gelukkig ook tijdelijker.⁴ Het veenweidegebied draagt momenteel via vee en bodem bij aan methaanuitstoot. Om dit te verlagen zou je dus vergoedingen moeten verzinnen voor verminderen van het totale aantal koeien en voor bodembeheersystemen die bijdragen aan reductie van methaanuitstoot. Dat laatste vraagt bijvoorbeeld weer verlaging van de waterstand om methaanuitstoot van microbacteriële processen te verminderen die juist wel weer goed zijn voor co₂ vastlegging

Aanvullende interessante informatie over dit onderwerp

- <https://www.boer-in-natuur.nl/carbon-credits/>
- <https://nlgroen.com/verduurzamen/carbon-farming/>

Bijlage 2: Bijdrage aan natuurwaarde

Het veenweidegebied in Zuid-Holland is van groot belang voor de natuurwaarde en biodiversiteit. Het is een uniek landschap met een bijzondere flora en fauna die zijn aangepast aan de natte en voedselrijke omstandigheden van het veenweidegebied.

Het gebied biedt leefgebied en voedsel voor vele soorten vogels, zoals de grutto, tureluur en kievit, die afhankelijk zijn van dit soort natte graslanden. Ook andere soorten zoals de slobeend, smient en wulp vinden hier hun leefgebied. Daarnaast leven er verschillende soorten amfibieën en reptielen, zoals de heikikker, bruine kikker, ringslang en adder, die afhankelijk zijn van deze natte en moerassige omgeving.

Het veenweidegebied biedt ook voedsel en beschutting aan diverse insecten, waaronder vlinders, bijen en libellen. Dit heeft een positief effect op de biodiversiteit van het gebied en draagt bij aan het behoud van de soorten die hier leven.

Bovendien zijn de karakteristieke sloten en petgaten in het veenweidegebied belangrijk voor de waterhuishouding en het vasthouden van water, waardoor het gebied een buffer vormt tegen wateroverlast en droogte. Dit is niet alleen belangrijk voor de biodiversiteit, maar ook voor de omgeving en de landbouw. Er zijn verschillende manieren waarop de biodiversiteit in het veenweidegebied van Zuid-Holland vergroot kan worden:

- Extensivering van de landbouw: Door extensivering van de landbouw wordt er minder intensief en op een meer natuurlijke manier gebruikgemaakt van de grond. Hierdoor wordt er minder gebruikgemaakt van bestrijdingsmiddelen en kunstmest en krijgt de

⁴ In de eerste twaalf jaar dat methaan in de lucht is houdt het ongeveer 86 keer meer warmte vast dan CO₂. Daarna verdwijnt het vrij snel, in tegenstelling tot CO₂ dat honderden jaren actief blijft in de atmosfeer.

natuur meer ruimte om zich te ontwikkelen. Ook kunnen er kruidenrijke graslanden en bloemrijke akkerranden aangelegd worden, waardoor er meer voedsel en beschutting voor verschillende soorten ontstaat.

- Verhogen van de grondwaterstand: Door de grondwaterstand te verhogen wordt het gebied natter, wat gunstig is voor verschillende soorten. Natte graslanden zijn namelijk van groot belang voor de weidevogels die hier leven. Ook de flora en fauna die afhankelijk zijn van de natte omstandigheden kunnen hierdoor beter gedijen.
- Creëren van nieuwe waterpartijen: Door nieuwe waterpartijen aan te leggen kan er meer leefgebied voor verschillende soorten worden gecreëerd. Het aanleggen van poelen en sloten zorgt voor een gevarieerder landschap en biedt mogelijkheden voor verschillende soorten om te foerageren, voort te planten en te schuilen.
- Beheer van het gebied: Een goed beheer van het veenweidegebied is van groot belang voor de biodiversiteit. Door bijvoorbeeld het maaien en beweiden van de graslanden op een natuurlijke manier te laten plaatsvinden, ontstaat er meer variatie in de begroeiing. Ook het behoud van karakteristieke landschapselementen, zoals sloten en houtwallen, draagt bij aan de biodiversiteit.
- Stimuleren van kennis en bewustzijn: Het stimuleren van kennis en bewustzijn over het veenweidegebied en de bijbehorende biodiversiteit is van groot belang. Door bewoners en gebruikers van het gebied bewust te maken van de waarde van de natuur en de noodzaak om deze te beschermen, kan er een breder draagvlak ontstaan voor het behoud van de biodiversiteit in het gebied. Dit kan bijvoorbeeld door educatieprogramma's en excursies te organiseren. Dit laatste punt is natuurlijk sterk verbonden met onze volgende aanbeveling: een eerlijke vergoeding voor de educatieve waarde en het vergroten van de educatieve rol van boerenbedrijven in het veenweidegebied

Aanvullende interessante informatie over dit onderwerp

- <https://www.natuurmonumenten.nl/landbouw/wat-natuurinclusief-boeren>
- <https://www.beterbodembeheermagazine.nl/wur-najaar-2020/niet-kerende-grondbewerking-nieuwe-inzichten-in-haalbaarheid-en-toepasbaarheid>
- <https://www.landbouwmetsnatuur.nl/maatregelen/strokenteelt/>
- <https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/artikelen/actiegroep-vindt-verbodenbestrijdingsmiddelen-op-bloembollen>
- <https://www.bestrijdingsmiddelen-omwonenden.nl/blootstellingsonderzoek>
- <https://www.boerenlandvogels.nl/content/de-boomteelt-sector-schuift-ernstigemilieuverontreiniging-met-bestrijdingsmiddelen-voor-zic>
- <https://unievandwaterschappen.nl/standpunten/pfas/>
- <https://www.vechtstromen.nl/bestuur/watervisie-2050/waterkwaliteit-druk/>
- <https://rivierkreeft.nl/nature-today-amerikaanse-rivierkreeften-bedreigen-beschermde-soorten/>
- <https://www.rijnland.net/wat-doet-rijnland/schoon-water/rivierkreeften/>
- <https://www.wur.nl/nl/show-longread/biodiversiteit-longread.htm>

Bijlage 3: Educatieve waarde

Boerenbedrijven hebben een belangrijke educatieve waarde, omdat ze kunnen dienen als levend lesmateriaal voor zowel kinderen als volwassenen. Boerderijen bieden de mogelijkheid om in de praktijk te leren over de landbouw en de productie van voedsel. Zo kunnen bezoekers bijvoorbeeld leren hoe gewassen worden verbouwd, hoe dieren worden verzorgd en wat de verschillende processen zijn die nodig zijn om voedsel te produceren.

Boerenbedrijven kunnen ook een belangrijke rol spelen in het bevorderen van duurzaamheid en het behoud van het platteland. Door te laten zien hoe boeren duurzame landbouwpraktijken toepassen, kunnen zij anderen inspireren om ook bij te dragen aan een duurzamere wereld. Daarnaast kunnen boerenbedrijven ook helpen om de verbinding tussen stedelijke en landelijke gemeenschappen te versterken.

Kinderen kunnen veel leren van het bezoeken van boerderijen. Zo kan een boerderijbezoek bijdragen aan het begrip van waar voedsel vandaan komt en hoe het wordt geproduceerd. Ook kunnen kinderen leren over de rol van boeren in het behoud van het platteland en de bescherming van natuur en biodiversiteit.

De provincie kan bijvoorbeeld stimuleren dat er een regionaal samenwerkingsverband komt voor boerderij educatie in het veenweidegebied. Zie ook [Boerderijeducatie Nederland](#)

Bijlage 4: Diversificatie van het boeren ondernemerschap

Diversificatie in het ondernemerschap van boeren in het Groene Hart kan bijdragen aan een duurzame en gezonde landbouwsector, waarbij boeren niet alleen afhankelijk zijn van de verkoop van voedselproducten. Om dit te versnellen vragen we de Provincie Zuid-Holland bij te dragen aan de volgende zaken:

- Kennis en informatie verspreiden: boeren hebben toegang nodig tot kennis en informatie over alternatieve bedrijfsmodellen, financiering, wet- en regelgeving en markttrends. Er kunnen bijvoorbeeld workshops, trainingen en seminars worden georganiseerd om boeren te informeren over nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden.
- Verruimen financieringsmogelijkheden: om nieuwe bedrijfsmodellen te ontwikkelen en uit te voeren, hebben boeren financiële middelen nodig. Overheden, banken en andere financiële instellingen kunnen subsidies, leningen en andere financieringsmogelijkheden aanbieden om de ontwikkeling van innovatieve bedrijfsmodellen te ondersteunen.
- Faciliteren van netwerken: het is belangrijk dat boeren verbonden zijn met andere boeren, bedrijven en organisaties in de sector en daarbuiten. Dit kan bijdragen aan de uitwisseling van kennis en ervaringen, het vinden van partners en het ontwikkelen van nieuwe samenwerkingsverbanden.
- Helpend beleid ontwikkelen en uitvoeren, met name wat betreft betemmingsplannen en andere regelgeving en beleid op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu, energie en innovatie.

- Ondersteunen bij marktontwikkeling: om nieuwe bedrijfsmodellen te kunnen ontwikkelen en uitvoeren, is het van belang dat er markt is voor de producten en diensten die boeren aanbieden. Het ontwikkelen van nieuwe afzetmarkten en het vergroten van de vraag naar duurzame en gezonde producten kan bijdragen aan de diversificatie van het ondernemerschap van boeren in het Groene Hart.

Aanvullende interessante informatie over dit onderwerp

- <https://www.veenweiden.nl/wp-content/uploads/2018/09/Cranberrys-in-het-veen-een-groeiend-perspectief.pdf>
- <https://www.veenweiden.nl/natte-teelten/lisdoddeteelt-roept-vragen-op/>
- <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2018/11/14/boeren-experimenteren-met-lisdodde>
- <https://bgdd.nl/wat-we-bedenken/lisdodde>
- <https://nlgroen.com/verduurzamen/carbon-farming/bamboe/>
- <https://nlgroen.com/verduurzamen/carbon-farming/olifantsgras/>

Bijlage 5: Opwekken van duurzame energie in boerenbeheer

Boeren spelen een steeds grotere rol in het opwekken van duurzame energie. Op hun land kunnen zij bijvoorbeeld windturbines, zonnepanelen of biomassa-installaties plaatsen. Door duurzame energie op te wekken kunnen boeren bijdragen aan de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Bovendien kan het opwekken van duurzame energie op het boerenbedrijf zorgen voor extra inkomsten. Een voorbeeld van duurzame energieopwekking op boerenbedrijven is het gebruik van mestvergisters, waarbij mest wordt omgezet in biogas dat gebruikt kan worden als brandstof voor bijvoorbeeld elektriciteit of warmte.

5.1 Zonne-energie via staldaken (niet op land!) en wind via kleine windwokkels (ipv grote molens)

Het is niet wenselijk om de gronden van het veenweidegebied te bedekken met zonnepanelen omdat dit leidt tot verlies van landbouwgrond en tot een vermindering van de biodiversiteit en het verlies van leefgebieden voor dieren en landbouwactiviteiten belemmerd. Het is ook esthetisch niet wenselijk omdat het de landschapswaarde van het veenweidegebied aantast. Gelukkig is er op staldaken, en met name oude asbestdaken, nog veel ruimte voor duurzame energie opwekking via zonnepanelen en gelden bovengenoemde tegenargumenten daar niet. Er is daarnaast ook nog veel ruimte voor het opwekken van windenergie op het platteland van Zuid-Holland via kleine windturbines in eigendom van boeren en/of cooperaties. Deze turbines worden, ook wel windwokkels genoemd. Windwokkels hebben een aantal voordelen ten opzichte van traditionele windmolens:

- Ze zijn veel kleiner dan traditionele windmolens, waardoor ze gemakkelijker kunnen worden geïnstalleerd in stedelijke gebieden en gebieden waar ruimte beperkt is.

- Ze produceren minder geluid dan traditionele windmolens, wat gunstig is voor mensen die in de buurt wonen.
- Het uiterlijk van windwokkels is minder opvallend dan dat van traditionele windmolens, wat voor sommige mensen aantrekkelijker kan zijn.
- Ze kunnen energie opwekken bij lagere windsnelheden dan traditionele windmolens, waardoor ze in meer gebieden kunnen worden gebruikt.

Het belangrijkste nadeel van windwokkels is dat ze over het algemeen minder energie opwekken dan traditionele windmolens. Dit maakt ze minder geschikt voor grootschalige energieproductie, maar juist voor lokale initiatieven in het Groene Hart zijn ze een interessante optie.

Beide technieken (zon op dak en windwokkels) vragen om een flinke startinvestering. De provincie kan hierin een rol spelen door de startfinanciering en lokale energiecoöperaties te helpen mogelijk maken. Momenteel vormt de beperkte capaciteit van het elektriciteitsnetwerk waarschijnlijk een nog belangrijkere belemmering dan de financiering. De Provincie Zuid-Holland heeft een belangrijke rol bij de capaciteitsuitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Zij is verantwoordelijk voor de regionale energiestrategie (RES), waarin afspraken worden gemaakt over de opwekking van duurzame energie en de benodigde netcapaciteit. Om de benodigde netcapaciteit te realiseren, werken provincies samen met netbeheerders en gemeenten aan de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Dit kan bijvoorbeeld door het aanleggen van nieuwe hoogspanningsleidingen, het versterken van bestaande netwerken en het ontwikkelen van slimme netwerken (smart grids) die vraag en aanbod beter op elkaar afstemmen. Provincies spelen ook een rol bij het faciliteren van duurzame energieprojecten, bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies of het aanbieden van kennis en expertise.

5.2 Mestvergisting

Het mogelijk maken van meer mestvergisters op boerenbedrijven in het veenweidegebied heeft veel voordelen:

- Duurzame energieproductie: Mestvergisters zetten dierlijke mest om in biogas, wat een duurzame energiebron is die kan worden gebruikt voor de productie van elektriciteit en warmte.
- Vermindering van broeikasgasemissies: Mestvergisting vermindert de uitstoot van broeikasgassen, zoals methaan, doordat de methaanemissies van mestopslag en -bewerking worden verminderd.
- Vermindering van transportkosten: Mestvergisters zorgen voor een efficiëntere verwerking van mest, wat transportkosten vermindert en bijdraagt aan de circulaire economie.
- Verbetering van bodemvruchtbaarheid: Na de vergisting kan de resterende mest worden gebruikt als meststof, waardoor de bodemvruchtbaarheid verbetert.
- Verdienmodel voor boeren: Mestvergisting kan boeren een extra inkomstenbron bieden, omdat ze de geproduceerde energie kunnen verkopen aan het netwerk.
- Het gebruik van mestvergisters op het platteland kan dus bijdragen aan de verduurzaming van de agrarische sector en de overgang naar een circulaire economie.

De provincie kan helpen om meer mestvergisting in het veenweidegebied mogelijk te maken door bijvoorbeeld

- Bijdragen aan financieringsmogelijkheden: het bouwen van een mestvergister is een grote investering. Veel boeren hebben niet de financiële middelen om deze investering te doen.
- Het vergemakkelijken van het vergunningsproces: om een mestvergister te mogen bouwen en exploiteren, zijn vergunningen nodig van de lokale overheid. Het verkrijgen van deze vergunningen kan nu tijdrovend en ingewikkeld zijn.
- Het versimpelen van regelgeving: de regelgeving rondom mestvergisting is complex en kan verschillen per gemeente of provincie. Dit kan voor boeren een drempel zijn om te investeren in een mestvergister.
- Faciliteren van samenwerking: Mestvergisting vraagt om een continue aanvoer van mest, wat voor kleinere boeren lastig kan zijn. Samenwerking met andere boeren kan dan een oplossing zijn, maar dit vergt wel extra organisatie en coördinatie.

Er gebeurt al veel rondom mestvergisting maar vooral bij grootschalige bedrijven. Voor het behoud van het Groene hart is het belangrijk dat de Provincie Zuid-Holland helpt om deze techniek ook voor meer kleinschalige bedrijven toegankelijk te maken. Zie voor inspiratie [Nieuwe mestvergister bij Van Eck in Werkhoven goed voor 360 huishoudens groen gas - Bunniks Nieuws | Nieuws uit de regio Bunnik](#)

Aanvullende interessante informatie over dit onderwerp

- mestvergisting : <https://edepot.wur.nl/31701>
- gebruik digestaat ipv kunstmest <https://edepot.wur.nl/365966>